

Kræftens Bekæmpelses rolle som civilsamfunds- aktør i fremtidens sundhedsvæsen

Civilsamfundet og sundhedsvæsenet

Civilsamfundet har historisk spillet en betydelig rolle i udviklingen af det danske velfærdssamfund – og gør det den dag i dag som en central medspiller, når det kommer til at tage hånd om de udfordringer, velfærdssamfundet og sundhedsvæsenet står over for. Civilsamfundet består af vidt forskellige organisationer med forskellige fokusområder og måder at arbejde på samt meget forskellige vilkår.

Civilsamfundsorganisationerne bidrager med blandt andet praktisk støtte og omsorg, viden og rådgivning, tilbud om aktive fællesskaber samt forskning, undervisning, forebyggelse og folkeoplysning. De fungerer også ofte som synlige talpersoner og politiske interessevaretagere for grupper, der ellers kan have svært ved at komme til orde. Civilsamfundet kan bidrage med nytænkning af indsatser, løfte opgaver, der supplerer sundhedsvæsenet, og desuden skabe folkelig forankring.

Det danske sundhedsvæsen er presset, og vi ser ind i en tid med store demografiske udfordringer. Som en del af løsningen peges der i stigende grad på et større civilt engagement i løsningen af

velfærdsopgaver. Bredt blandt Folketingets partier er der et ønske og en målsætning om at styrke civilsamfundets ståsted og give bedre rammer og vilkår, for at civilsamfundet kan tage en større plads og et større ansvar i at løfte opgaver i sundhedsvæsenet. Regeringen har indskrevet en målsætning om bedre rammevilkår for civilsamfundet i sit regeringsgrundlag¹, og senest har civilsamfundet fået en fremtrædende rolle i regeringens udspil til ældrereform².

Det øgede politiske fokus på civilsamfundets potentiale har pustet nyt liv i debatten om civilsamfundets rolle – særligt i forhold til sundhedsvæsenet – samt forstærket behovet for at udstikke en retning for udviklingen på området. Forholdet og ansvarsfordelingen mellem civilsamfundet og velfærdsstaten er dynamisk og forandrer sig over tid – vi står nu i en tid, der kræver gentænkning og handling.

Kræftens Bekæmpelses hovedbestyrelse har derfor drøftet foreningens rolle som civilsamfundsaktør i fremtidens sundhedsvæsen. Hovedbestyrelsens drøftelser har været centreret om fire hovedspørgsmål, hvor fokus henholdsvis har været på; hvilke opgaver foreningen ser sig selv varetage, hvilken betydning foreningens uafhængighed har, hvad de frivilliges rolle er, samt hvordan foreningen skal vægte måder at samarbejde på.

Dette rammepapir opsummerer og afspejler de holdninger og forbehold, Kræftens Bekæmpelses hovedbestyrelse har til spørgsmålet om foreningens rolle i fremtidens sundhedsvæsen. Rammepapiret redegør for de betingelser, foreningen ser som væsentlige at holde sig for øje, samt de muligheder, foreningen ser for at bidrage til fremtidige løsninger.

Dermed er rammepapiret en væsentlig del af grundlaget for Kræftens Bekæmpelses deltagelse i debatten om civilsamfundets rolle i et presset sundhedsvæsen og en ramme, der vil kunne indtænkes f.eks. i fremtidig strategiudvikling.

Hvad er civilsamfundet?

Civilsamfundet defineres her som den sfære af samfundet, hvor borgere med fælles interesser samles om en fælles sag uden myndighedsbeføjelser og uden målsætning om profitmaksimering. Begrebet civilsamfund dækker nærmere bestemt over de frivillige og professionelle indsatser, fællesskaber, organisationer og sociale bevægelser, der ligger uden for staten og markedet.³

Hvad er sundhedsvæsenet?

Sundhedsvæsenet defineres her som regioner, kommuner og andre institutioner og aktører, der producerer sundhedsydelser. Dette gælder blandt andet sygehuse, sundhedscentre, privatpraktiserende læger og andre sundhedsprofessionelle samt private virksomheder, der behandler borgere efter henvisning. Sundhedsydelser skal her forstås i bred forstand som både forebyggelse, diagnosticering, behandling, pleje, genoptræning og sundhedsfremme samt uddannelse, forskning og udvikling.⁴

Kræftens Bekæmpelse

– en central medspiller i sundhedsvæsenet før og nu

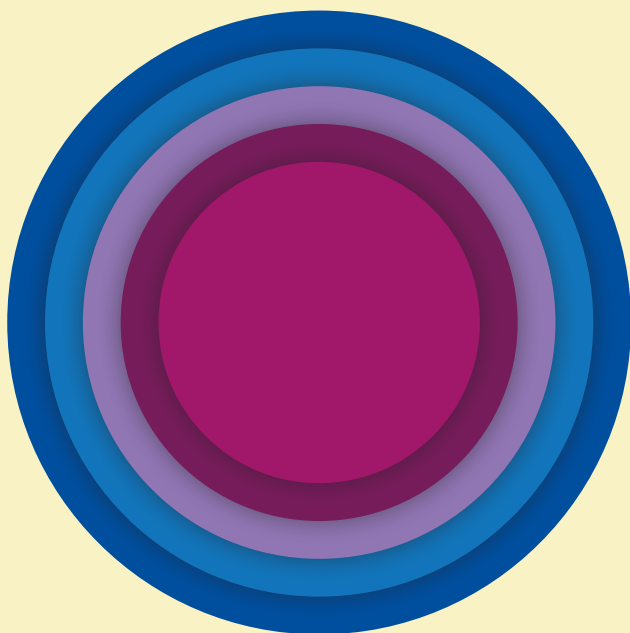
Kræftens Bekæmpelse er Danmarks største sygdomsbekæmpende civilsamfundsorganisation og har i snart 100 år været en aktiv medspiller i det danske sundhedsvæsen. Kræftens Bekæmpelses mission er, at færre får kræft, at flere overlever kræft, og at alle får et bedre liv med og efter kræft.

Foreningen blev stiftet på initiativ af en række læger med det hovedformål at behandle og helbrede kræftpatienter som supplement til daværende tilbud fra det offentlige sundhedsvæsen. Foreningen skulle desuden bedrive kræftforskning, oplyse om kræftsygdom og -behandling samt støtte kræftpatienter. De tre sidstnævnte områder er stadig de samme hovedområder, som

foreningen arbejder for i dag: forskning, forebyggelse og patientstøtte⁵.

Kræftens Bekæmpelse har altså historisk været stærkt båret af sundhedsfaglige pionerer, der har arbejdet helt tæt ind mod det offentlige sundhedsvæsen. En del af det offentlige sundhedsvæsens kerneopgave, sygdomsbehandlingen, har tidligere også været en direkte del af foreningens virke.

Kræftens Bekæmpelse er i dag solidt forankret i den danske befolkning med næsten 400.000 medlemmer, og årligt bruger godt og vel 35.000 danskere deres tid på at støtte kræftsagen gennem en frivillig indsats.

Så nært arbejder vi ind mod sundhedsvæsenet

– med professionelle og frivillige kræfter

- Tilbud til patienter, pårørende og efterlevende
- Forskning
- Oplysning og kampagner
- Kræftpolitisk påvirkning
- Indsamlingsaktiviteter og folkeligt engagement i kræftsagen

Kræftens Bekæmpelse løfter aktuelt mange opgaver og indsatser, der på forskellig vis og i forskellig grad ligger tæt op ad og helt inde i sundhedsvæsenet. Med forskning, forebyggelse og patientstøtte er Kræftens Bekæmpelse helt inde i kernen af sundhedsvæsenets opgaver. Men også i arbejdet med den kræftpolitiske påvirkning, det brede oplysningsarbejde og hjælp til fagfolk samt det folkelige engagement i kræftsagen arbejder vi ind mod sundhedsvæsenet.

Foreningen løser opgaver med både ansatte og frivillige kræfter. Nogle opgaver løses udelukkende af ansatte, nogle indsatser er helt frivilligt båret, mens andre løses i et tæt samarbejde mellem ansatte og frivillige. Foreningen har opbygget stor erfaring med partnerskaber og samarbejder bredt og landsdækkende med statslige, regionale og kommunale myndigheder samt andre civilsamfundsorganisationer om blandt andet kvalitetsudvikling, oplysning, rådgivning og forskning.

Dertil kommer, at Kræftens Bekæmpelse er en videnskabende organisation, der selv bedriver dokumentations- og analysearbejde og dermed står på en stærk faglig base i det politiske arbejde.

Kræftens Bekæmpelse har med sin anerkendte kræftforskning, sine landsdækkende patient- og pårørendestøttetilbud, en målrettet forebyggelses- og dokumentationsindsats samt brede spektrum af samarbejdspartnere placeret sig som en central aktør på kræftområdet.

Foreningens høje medlemstal, befolkningens villighed til at bidrage økonomisk og den store parathed hos frivillige til at involvere sig i kræftsagen understreger, at Kræftens Bekæmpelse er en forening, der er dybt forankret i det danske samfund og en uomgængelig civilsamfundsaktør på sundhedsområdet.

Kræftens Bekæmpelses økonomi er uafhængig af offentlige midler

Det er medlemmernes kontingenter samt de mange bidrag fra privatpersoner, virksomheder og fonde der skaber fundamentet for Kræftens Bekæmpelses arbejde.

90 pct. af foreningens indtægter kommer fra indsamlede midler. 7 pct. kommer fra finansielle poster samt momskompensation, og kun 3 pct. af indtægterne er offentlige midler⁶. Foreningen er altså primært afhængig af befolkningens støtte og økonomiske bidrag fra private.

Så meget fylder kræft i det danske sundhedsvæsen

En ud af tre i Danmark får kræft inden de fylder 75 år⁷, og på trods af enorme investeringer og store fremskridt er kræft stadig den hyppigste dødsårsag i Danmark⁸.

På ti år er antallet af danskere, der lever med eller efter kræft steget med knap 50 pct. I 2022 blev der i Danmark registreret 47.514 nye kræfttilfælde, hvilket er det højeste antal nogensinde og en stigning på 0,8 pct. i forhold til året før. Flere end 385.000 danskere lever aktuelt med eller efter en kræftsygdom.⁹

Foreningens virke i en tid med nye udfordringer

Åbningen for nye dynamikker i forholdet mellem civilsamfundet og sundhedsvæsenet har sat en relevant og tiltrængt dialog i gang, og her ønsker Kræftens Bekæmpelse at deltage aktivt og åbent. I en tid med et historisk presset sundhedsvæsen og politiske vinde, der fordrer større civilt engagement i løsning af velfærdsopgaver, tager Kræftens Bekæmpelse et aktivt ansvar, både når der skal tænkes nyt og potentielt løftes mere.

Kræftens Bekæmpelse ønsker at nå længere ud i arbejdet med forebyggelse og patientstøtte – særligt til socialt sårbare og til de grupper, der i lav grad gør brug af foreningens tilbud i dag – med det formål at mindske ulighed i kræft.

Foreningen ønsker at styrke sammenhæng og tryghed i kræftpatienters samlede forløb, så kræftpatienter kan føle sig trygge i deres forløb og altid ved, hvem der har ansvaret i de forskellige dele af forløbet – også efter endt behandling i hverdagslivet med eller efter sygdommen.

Foreningen vil også øge sit fokus på et bedre samspil med kommunerne, hvor en mindre forvaltningsopdelt tilgang ville være gavnlig.

Kræftens Bekæmpelse ønsker at videreudvikle rammerne for, at frivillige kan løse flere opgaver på de områder, hvor frivillighed giver størst værdi, og udfordrer gerne de nuværende grænser for den frivillige indsats i opgaveløsning ind mod sundhedsvæsenet.

Alt dette rummer dilemmaer, og foreningens hensigt med dette rammepapir er ikke at låse sig fast, men at finde et ståsted og opridse nogle forudsætninger, som er afgørende for, at vi kan gå ind i løsninger og se på nye muligheder for at bringe foreningen i spil. Med det for øje, at vi også i fremtiden har et stærkt og velfungerende sundhedsvæsen til gavn for patienter og pårørende og et samfund, hvor vi på tværs af sektorer bidrager til sundhedsfremme og forebyggelse for alle.

Forudsætninger for et endnu tættere samspil mellem Kræftens Bekæmpelse og sundhedsvæsenet

Kræftens Bekæmpelses hovedbestyrelse har centreret sine drøftelser omkring en række nøglespørgsmål, og der kan på baggrund af de drøftelser opstilles nogle kerneforudsætninger for foreningens virke ind mod sundhedsvæsenet nu og i fremtiden:

Hvilke opgaver kan og vil Kræftens Bekæmpelse løse?

Helt grundlæggende er Kræftens Bekæmpelses indsatsområder veldefinerede og har stor rækkevidde indenfor forskning, forebyggelse og patientstøtte. Foreningen nærer som udgangspunkt ikke et ønske om at brede sig ud på andre og flere områder. Foreningen ser det ikke som sin opgave i stigende grad at 'lappe huller' i et presset sundhedsvæsen eller overtage opgaver, som er hjemmehørende i det offentlige sundhedsvæsen, og finder det vigtigt med en tydelig ansvarsfordeling mellem aktørerne, når civilsamfundet og det offentlige sundhedsvæsen samarbejder.

Kræftens Bekæmpelse som uafhængig aktør eller leverandør?

Kræftens Bekæmpelses uafhængighed og troværdighed er afgørende. Foreningens økonomiske uafhængighed er et udtryk for danskernes store engagement og nås gennem privatpersoners og virksomheders velvilje og donationer. Engagementet og opbakningen er en forudsætning for den uafhængighed, som er så afgørende for foreningens virke.

Kræftens Bekæmpelse indgår i et tæt samspil og i tætte samarbejder med det offentlige sundhedsvæsen, men det er væsentligt, at foreningen leverer en indsats gennem et samarbejde, hvor foreningen selv kan definere aktiviteter og ydelser. Vi ønsker fortsat at løfte de afgørende og væsentlige opgaver, vi gør ind mod sundhedsvæsenet, og samtidig bevare den uafhængighed, der gør, at foreningen altid kan tale patienternes sag og kæmpe for et bedre liv med og uden kræft.

Skal frivillige i højere grad løse opgaver i sundhedsvæsenet?

Kræftens Bekæmpelse løser opgaver med både ansatte og frivillige kræfter. Foreningen arbejder som en hybrid organisation, hvor nogle opgaver løses helt af ansatte, andre udelukkende af frivillige, mens en del løses i samarbejde mellem ansatte og frivillige. Der må ikke sættes lighedstegn mellem frivillighed og civilsamfund – civilsamfundet består både af ansatte og frivillige.

Frivillige er og kan noget andet end ansatte. Det er væsentligt fortsat at rette skarpt fokus på og løbende at tage stilling til, om en opgave bedst løftes af frivillige, ansatte eller af frivillige og ansatte i fællesskab.

En frivillig skal som udgangspunkt ikke erstatte en ansat sundhedsprofessionel – og omvendt. Det være sig i det offentlige sundhedsvæsen eller indenfor en civilsamfundsorganisation. Et samarbejde mellem det offentlige sundhedsvæsen og en civilsamfundsorganisation skal altid være defineret i fællesskab mellem begge parter. Frivilliges indsats på sundhedsområdet skal være af høj kvalitet, og det kræver støtte og organisering fra foreningen bag. Udvikling og drift af tilbud koster kræfter og midler fra organisationen, ligesom frivillige, der varetager opgaver i eksempelvis patientstøtte, har brug for rammesætning og supervision. Der er langt fra tale om "gratis arbejdskraft", og økonomiske sparehensyn må aldrig stå alene som årsag til at placere en opgave på frivillige hænder.

Muligheder for foreningens bidrag til fremtidige løsninger

I forlængelse af kerneforudsætningerne pegede hovedbestyrelsen på de muligheder, den ser for at imødekomme den stigende efterspørgsel på foreningens indsats.

Rækkevidden i opgaver

Indenfor foreningens virke har Kræftens Bekæmpelse en stærk ambition om at bidrage til løsningerne i et fremtidigt sundhedsvæsen. Udover fortsat at bedrive og støtte kræftforskning ønsker vi at nå bredere ud med foreningens arbejde med forebyggelse og patientstøtte. Den forebyggende indsats på kræftområdet har en enorm betydning, og her kan vi træde endnu mere til med både professionelle og frivillige kræfter. Kræftens Bekæmpelse ønsker at nå længere ud med sit oplysningsarbejde og fokusere på at nå ud til nye og flere målgrupper, end vi gør i dag, særligt med det formål at mindske ulighed i kræft.

Sundhedsvæsenets udvikling de seneste mange år har betydet en øget specialisering og store fremskridt indenfor kræftbehandling, men presset på sundhedsvæsenet har medvirket til, at omsorgen og rummet for de psykosociale aspekter er skåret ned.

Kræftens Bekæmpelses patientstøtteindsats omfatter en bred vifte af psykosociale tilbud, hvor vi med både ansatte og frivillige kræfter bidrager med blik for det hele menneske og fokus på hverdagslivet med en alvorlig og livstruende sygdom. Også her kan vi se grundlag for, at foreningen kan øge indsatsen – især målrettet indsatsen mod social ulighed i sundhed.

Uafhængighed

Foreningens uafhængighed er af stor betydning for troværdigheden, når vi taler patienternes sag og deltager i samfundsdebatten. Så længe uafhængigheden sikres, ser Kræftens Bekæmpelse muligheder for, at der kan indgås flere bindende samarbejder, hvor foreningen leverer en ydelse på afgrænsede og veldefinerede områder. Det vil være afgørende, at vi som forening – i samarbejde med de relevante parter – selv definerer karakteren af ydelsen.

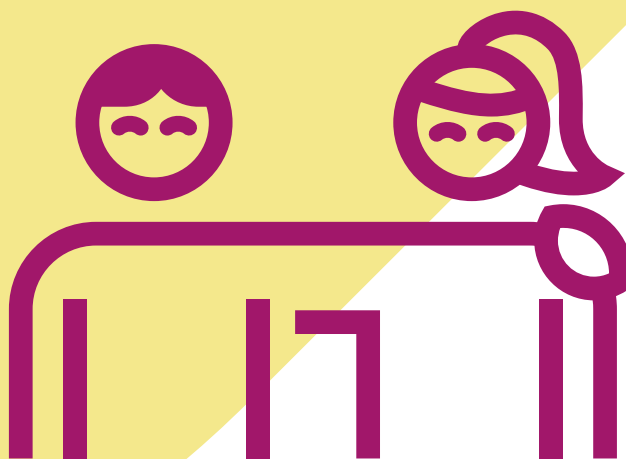
Kræftens Bekæmpelse vil bidrage med sin viden og ekspertise i videst muligt omfang, og der kan være afgrænsede områder, hvor det gavner kræftsagen bedst at indgå aftaler, hvor Kræftens Bekæmpelse i højere grad indtager en rolle som 'leverandør'. Det må dog ikke ske på bekostning af Kræftens Bekæmpelses økonomiske uafhængighed eller på vilkår, der på anden vis kan anfægte foreningens selvstændighed.

Frivillighed

Frivillige – også i Kræftens Bekæmpelse – er som udgangspunkt forskellige, kommer med forskellige erfaringer, har forskellige kompetencer og drives og motiveres af forskellige forhold. Det er afgørende at have blik for den forskellighed, at sikre, at de rette kompetencer bruges de rigtige steder, og at lade motivationen være rammesættende for opgaver og aktiviteter.

Det særegne ved det frivillige kommer til udtryk på flere måder. Frivillige vil i nogle tilfælde have en anden slags troværdighed i den menneskelige relation i kraft af netop deres frivillighed og engagement. Mange frivillige har selv haft kræft inde på livet og kan bringe den erfaring i spil på en anden måde end en ansat fagprofessionel. Gennem frivillige får man en særlig adgang til erfaringer, netværk og ressourcer, der kan bidrage til en bedre opgaveløsning. Og gennem det frivillige engagement kan der skabes en stærk demokratisk opbakning og deltagelse lokalt.

Kræftens Bekæmpelse ønsker at øge den frivillige indsats der, hvor vi ved, at netop frivillige er bedst til at løse opgaverne. Grænsefladen mellem frivillige og fagprofessionelle er vigtig at holde sig for øje, men vi vil gerne se nysgerrigt på og udfordre de grænser, der traditionelt har været mellem frivillighed og det danske sundhedsvæsen.

Samarbejder og alliancer

Kræftens Bekæmpelse vægter de mange og brede samarbejder med både det offentlige sundhedsvæsen, andre civilsamfundsorganisationer og den private sektor højt.

Foreningen har et ønske om at bidrage til samarbejde og fællesskab på tværs af samfundet. Både i de situationer, hvor vores egen vision drager direkte nytte af samarbejder, men også i situationer, hvor det kommer for eksempel andre patientforeninger til gode eller mere bredt vedrører civilsamfundets bedste.

Det er vigtigt, at vi som en stor forening påtager os en rolle og et ansvar i udviklingen af et stærkt civilsamfund. Det er både som landsdækkende forening, men også i de lokale sammenhænge, hvor samarbejder på tværs af foreninger og på tværs af sektorer kan bidrage til bedre indsatser og et stærkere civilsamfund.

Konkret betyder det, at vi engagerer os i andres områder, hvis det også er i tråd med vores eget arbejde. Fordi Kræftens Bekæmpelse som en stor forening har viden og ressourcer til rådighed, som ikke alle har, kan vi bruge vores styrke til også at støtte andre mindre foreninger og sygdomsområder. Foreningen vil fortsat støtte arbejdet med at sikre bedre og mere stabile rammevilkår for drift og finansiering af civilsamfundets indsatser.

I den aktuelle gentænkning af forholdet mellem civilsamfund og sundhedsvæsen, ser Kræftens Bekæmpelse et styrket samspil med kommunerne og det nære sundhedsvæsen samt en stærkere lokal forankring som væsentlige fokuspunkter. Foreningen vil undersøge nye måder at organisere sig på lokalt, hvor vi i højere grad end i dag kan samarbejde med andre civilsamfundsorganisationer og kommuner om at bidrage yderligere til stærkere lokale fællesskaber.

Afrunding

Civilsamfundets rolle – og Kræftens Bekæmpelses konkrete rolle – i løsningen af sundhedsopgaver vil i den kommende tid løbende udfordre og stille krav til en stillingtagen. Kræftens Bekæmpelse stiller sig fortsat til rådighed som samarbejdspartner i udvikling af nye initiativer og stærk bidrager i opgaveløsning på sundhedsområdet. Foreningen ønsker at tage aktivt del i udviklingen på området og går åbent ind i arbejdet med proaktivt at undersøge, hvor der skal tænkes nyt og handles hurtigere.

Kræftens Bekæmpelse har ikke tidligere beskrevet sin rolle som civilsamfundsaktør, og hvad den betyder for løsning af sundhedsopgaver. Kræftens Bekæmpelses hovedbestyrelse ønsker med dette rammepapir at kridte en bane op, som kan være grundlag for videre drøftelser, deltagelse i debatten om civilsamfundets rolle i et presset sundhedsvæsen – og som eventuelt kan bidrage til fremtidig strategiudvikling. Vi ser ind i en tid med ændrede vilkår i sundhedsvæsenet, som fortsat vil udfordre os til nytænkning. Vi kommer

til at stå i situationer, hvor der vil blive rakt ud til Kræftens Bekæmpelse på nye måder. Her vælger vi at se positivt på det mulighedsrum, der åbner sig, og vi er klar til at træde til og byde ind med de mange erfaringer og det stærke fundament, som vi som forening står på i dag.

Referenceliste

- 1) Regeringen 2022. Regeringsgrundlaget findes på stm.dk
- 2) Regeringen 2024. Ældrereformudspillet findes på regeringen.dk
- 3) Civilsamfundet kan defineres på flere måder. Denne definition er i tråd med den, der er brugt i 'Brobygning mellem civilsamfundet og sundhedsvæsenet'. (Kræftens Bekæmpelse, Danske Patienter, Dansk Røde Kors, SDU og DGI, 2023)
- 4) Sundhedsvæsenet kan defineres på flere måder. Denne definition er i tråd med den, der er brugt i 'Brobygning mellem civilsamfundet og sundhedsvæsenet'. (Kræftens Bekæmpelse, Danske Patienter, Dansk Røde Kors, SDU og DGI, 2023)
- 5) Kræftens Bekæmpelse, Om os, Historie. Findes på cancer.dk
- 6) Kræftens Bekæmpelse, Om os, Økonomi. Findes på cancer.dk
- 7) Kræftens Bekæmpelse, Fakta om kræft 2023. Findes på cancer.dk
- 8) Danmarks Statistik over dødsfald, 2023
- 9) Sundhedsdatastyrelsens rapport 'Nye kræfttilfælde i Danmark 2022'